

A Várhegy hétköznapjai

— A Vár? — lemondó kézlegintés — ma is a főúri világot sóhajtja vissza... a levitézlett mágnások a „főhercegné” espressójában, meg a gazdátlan inasok az elhagyott paloták barokk kapuiban...

Igen, így képzelik, akik csak a zenés őrségváltást, a színpompás körmenetet, az ünnepeket és a főúri világ külsőségeit nézték-látták, ha felsiklították néha a Várba, de a csonka torony éppúgy elkerülte a figyelmüket, mint ahogyan ismeretlen volt előttük

a Vár másik arca.

A régi, bolthajtásos kis házak és a közéjük préselt bércszárnyák lakóinak kisvárosias, szerény élete a fenhéjázó paloták között. Igaz ugyan, hogy a második világháború előtt csak 157 lakóház volt a Várban és ebből 47-nek mágnás volt a tulajdonosa, de a többiben dolgozók laktak, nem számítva a 37 középületet. Hivatalnokok és altisztek, kisiparosok és kiskereskedők, tanárok és iparossegédek, vagy munkások, akiket leszármazás vagy évtizedes megszokás kötött ide.

Róluk írta híres-szép, fiatalkori novelláját Balázs Béla. Ezek a családok éppúgy rajongtak a Várért, mint a költő Tóth Árpád, akinek kis lakásajtaja egyenesen a leánides, macskaköves udvarra nyílt. Most nevét viseli a bástya-sétány, hol életében merengeni szokott... Itt álmódzott felleghajtos köpenyében és írta papagájai közt ifjúsági regényeit éjszakánként Donászy Ferenc, mert nappal kis karéj kenyerért az államnyomda hivatalnokja volt... De a kiskocsmákban időgáió altisztek és kisiparosok, kishivatalnokok és maguk a vendéglősök is, hamarabb szerették meg a Vár csöndjét és regényes hangulatát, mint a bankárok és újjagdagok, akik a háború előtt siettek divatból itt házat vásárolni. Ők azonban, akár a mágnások — élükön Habsburg Józseffel — a háború vége felé majdnem mind hanyathomlok menekültek a Várból, hogy hirmódó is alig maradt közülük. A dolgozók, a régi lakosok, azonban hívek maradtak az ódon városrészhez akkor is, amikor 1945-ben, márciusig a Krisztinavárosba jártak le vizért. Hallgatagon munkához láttak, alig négyszázan, akik itt maradtak. Szívkézüket nyomán kelt itt

Új élet a romok között.

— De van itt egyáltalában élet a Várban? — kérdezheti joggal, aki délelőtt végigsétál a Vár utcáin, hiszen mást sem lát a felületes szemlélő, csak épületbontást. A kiégett külügyminisztériumi palotának utolsó tégláit hordják szét, de lebontották a Marcibányi-műemlék palota helyén épült nagy, idétlen bérházat is, az éppen javított honvéd szobor mögött. És bontják az összedőlt Uri-utcai paloták, házak maradványait, amelyekből a Középkori Múzeum kutatói ősi kapukat, faragott oszlopokat, köfjejeket, kőcsipkéket, sőt középkori falfestménytöredékeket hámoztak ki.

— Újjáépítik vagy csak bontják? — kérdem az egyik napszámot az egyik Uri-utcai ódon ház előtt, amerre egykor a fahérvári kapu vezetett a Várba. Mástól kapom meg a felvilágosítást:

— Az állam lebontatja az elhagyott házak romjait, az anyagot lefoglalja, majd az egyelőre bekerített telkekre betábláztatva a költségeket, lakóházakat épített a romok helyébe. Magánemberek is újjáépítettek már néhány házat, természetesen korbú stílusban, hogy a Vár visszakapja régi formáját. Húsz nagy költséggel helyreállítható lakás is még gazdára vár...

A korbú stílus megtartására most nagy gondtal ügyel a hatóság. Lebontják vagy kisebbre faragják a multak közönyéből vagy értetlenségéből itt terpeszkedő és a kis házak közül stílusrontón kiemelkedő épületeket is. Az új pénzügyminisztériumot egyszerű tetővel máris alacsonyabbra hozták és nagy árkádos, oromzatos, díszes homlokzatú kapujának is — csak három középső nyílása marad meg...

Nagyot fordult itt a világ

— három év alatt más tekintetben

is. A lakosság fele kicserélődött. Az elhagyott vagy rombadőlt paloták urai még az ostrom előtt új hazát kerestek, alkalmazottaikból is csak a 70 éves volt főhercegi udvarmester-báró, egy elaggott hajdani főlovász meg egy rég háztulajdonos-kisiparos — változott volt grófi portás él itt. A Pestre költözött minisztériumok dolgozói azonban, akiknek a lakása valamennyire épségben maradt, most is itt laknak. Csak akik elpusztult, azok költöztek el innen.

Am vannak új lakók is, nem is kis számban. Ezeket a lakáshiány meg a Vár csöndje vonzotta fel a bástyafalak fölé. Míg három év előtt a többség menekült a füsttől romok közül, most már ötszöröse gyarapodott az ostrom utáni lakók száma. Üzletek nyíltak, nem kell mindenért a Szénaterre szaladni. Autóbusz is jár már, igaz, este hétkor indul az utolsó, mert az államnyomda és az állami hivatalok dolgozóit viszi. Reggel látszik csak igazán, hogy itt is lüktet már az élet. Gyalog és autóbuszon szállják meg a Bécsi-kaput a dolgozók ezrei, mert a Várban van már a pénzügyminisztérium több osztálya, a háromszögölő hivatal és a belügy ellenőrzési osztálya is, de legtöbben az államnyomdában dolgoznak. Őket aztán nem látjuk napközben az utcán, a gyermekek pedig két volt mágnáspalotában vannak ilyenkor. Itt helyezték el ugyanis két-két teremben a várbeli általános iskolát. Bizony sok minden történt, sok minden megváltozott itt, amióta a nyolcvan éves Tárnok-ucái őrmester megszületett és megöregedett, de

a Vár romantikája megmaradt.

Ha vége a munkának, az ódon utcákon, holdfényben rajongók surrannak végig, majd beosonnak — kinek hogyan telik — a kiskocsmákba vagy a százévesnél régebbi Ruszwurm-cukrászdába, hogy a százados fafaragások és cukrász-emlékek közt melázzanak, vagy a „Fehér galamb” bolthajtása alatt hallgassák amint a régi-míví óra negyedenként zengve-bongva figyelmeztet az idő múlására. Ide a várbeliek is betérnek — (nem is olyan régen Kosztolányi Dezso törtéte itt Szilveszter-éjszakáit) kisiparosok éppúgy, mint fiatal tisztek öreg tanárok és orvosok — a két espressóba azonban inkább csak idegenek járnak. Idegenek, — mert autós-vendégek. A „váriak” idegennek tekintik a túlsó partról jött pesti embert, a Várban pedig gépkocsija csak annak a néhány külföldinek van, aki kibérelt és aztán helyreállított egy-egy megsérült mágnás-palotát...

Este tizenegykor azonban a Fortress és az Old Firenze elől is elfogynak a gépkocsik és talán még a régimódi gázlámpákat is eloltják, amelyeket mostanában szereltek fel a kis sarokházakra, hogy még a világítás is korszerűbb legyen, valamivel! Még megérjük, hogy az ibolyautcai fedett-lépcső olajlámpáját is meggyújtják és újjáépítik a tornyos zárt erkélyű Szentháromság-utcai csöpp sarokházat is, amelynek a legkisebb fundamentuma és a legjellemzőbb alakja volt a Várban. És ott állt már a XVII. században is, akár csak odább a „Fehér galamb” rommá omlott kis épülete... mert a bástyafalat már javítják a Bécsi-kapunál!

Tamás Ernő